

TÍÐARGREIN

Aksel V. Johannesen og Rigmor Dam

Løgtingsfólk fyri Javnaðarflokkinn

PENSJÓNIR Á

Fólka- pensjónin í stuttum

Tað var ein tíð, har tað at gerast eldri og óhjálpin merkti, at tú legðist inn til tey nærmastu. Fólk, sum høvdu klárað seg sjálvi alt lívið, máttu bráðliga liva av náði frá næstringum. Hevði tú ongan góðan, men varð mett at vera "værdigt trængende", kundi tú fáa olmusshjálp frá tí almenna, rópt fátækrahjálp. Hendan eyðmýkjandi støða var alt annað enn nøktandi, hvørki hjá tí gamla ella hjá teimum nærmastu.

Orsaka av teirri neyð og armóð, sum eyðkendi livikorini hjá eldri ættarliðinum, varð fólkapensjónin sett á stovn, og framvegis í dag verður hon av mongum mett at vera størsta vælferðarpolitiska framstigið í Føroya søgu.

Tað var Peter Mohr Dam og samgongan við Javnaðarflokkinum, Sambandsflokkinum og Sjálvstýrisflokkinum frá 1959-1963, sum fostraðu hesa nýggju og kollveltandi pensjónsskipan, sum eisini fevndi um nýggja almannalóggávu.

Hetta mikla nýbrot flutti alt samfelagið fram á leið, og bøtti munandi um korini hjá gomlum, avlamnum, einkjum og foreldraleysnum, sum nú vórðu lyft úr figgjargilari armóð og olmusstøðu yvir í skipanir, sum bygdu á sosialdemokratisku vælferðarhugsjónina.

Fólkapensjónin skuldi tryggja fólki ein virðiligari aldurdom, og bygdi á prinsippið um, at øll rinda eitt ávíst prosent av lønini til pensjón, og tí hava øll eisini

Peter Mohr Dam

rætt til fólkapensjón, høg sum lág.

Ein hugsjón, har skyldur og rættindi ganga lið um lið; har øll rinda skatt og taka medábyrgd í felagsskapinum, og afturfyrir fáa rætt til dygdargóð vælferðartilboð og veitingar, sum tryggja eitt virðiligt livsgrundarlag, og til, um inntøkan av einari ella aðrari orsök svíkur, tað verið seg av sosialum, heilsuligum ella natúrligum ávum.

Hendan sosiala kontraktin er ein av universellu meginreglunum í norðurlenska vælferðarsamfelagnum: at øll lata og øll fáa – høg sum lág. Sosiala kontraktin fevnir bæði um allar núlivandi borgarar, og er samstundis ein kontrakt millum ættarlið. Hetta merkir eitt nú, at tey, sum eru á arbeiðsmarknaðinum í dag, rinda pensjónina hjá núverandi pensjónistum, meðan komandi ættarlið rinda pensjón til tey, sum eru gomul til ta tíð.

Nú samgongan ætlar at avtaka fólkapensjónina fyri at lata tað upp í hendurnar á tí einstaka at tryggja ellisárini, er hóskandi at spyrja, um pensjón eigur at vera ein persónligur spurningur ella partur av vælferðartænastunum. Eftir okkara tykki er ongin ivi: Samhaldsfasta fólkapensjónin eigur at tryggja øllum borgarum virðilig figgjarkor á ellisárum. Hugsjónarlíga eru frontarnir langt frá hvørjum øðrum, og breiða semjan, sum lá í kortunum undan valinum er syndrað. Við hesum verður lagt upp til framhaldandi pensjónskjak, serliga ætlað þórtunum á arbeiðsmarknaðinum og øðrum við áhuga fyri framtíðar vælferð fólksins.

Samgongan: Hvør sætir sær!

Nú allir løntakarar skulu tvingast at rinda 15 prosent til egna eftirløn, brýtir samgongan bæði meginregluna um samhaldsfasta fólkapensjón og sosialu kontraktina, sum eyðkenna norðurlendsku vælferðarsamfeløgini. Og við at skatta pensjónir við inngjaldi, hevur samgongan oyðslað burtur vælferðina hjá komandi ættarliðum.

Við at skatta pensjónir við inngjaldi hevur samgongan rykt fundamentið undan framtíðar vælferð Føroya.

Rokningin fyri flatskattin verður send børnum okkara. Samgongan ímyndar sær, at komandi pensjónistar skulu ikki rinda skatt til felagsskapin, og harvið til vælferðarsamfelagið.

Við verandi gongd verða vit 4000 færri løntakarar og 4000 fleiri pensjónistar um 25 ár. Sjálvsagt fara tey vinnuføru ikki at góðtaka, at tey einsamøll skulu rinda fyri vælferðina, meðan teir alsamt fleiri pensjónistarnir onki lata til felagsskapin. Tí er grundaður vandi fyri, at pensjónirnar verða skattaðar av nýggjum tá, ella at vælferðin má figgjast við brúkaragjaldum.

Flatskatturin, figgjaður við forskatting av pensjónum, er tí ein stökkuttur fløvi, sum fer at níva fleiri ættarlið fram.

Øktur stættamunur

Samgongan krevur, at øll rinda 15 prosent av lønini til sína egna persónligu pensjón. Fyrsta prosentíð komandi ár, síðan eitt prosent árliga, til øll eru komin á mál í

2028. Hetta nívir sjálvsagt meinast hjá lágløntum, sum ikki hava megnað at spara nakað upp higartil. Tá partarnir á arbeiðsmarknaðinum fara til samráðingarborðið, er tiskil vandi fyri, at feløgini hjá tíma- og lágløntum mugu leggja alt upp á pensjónina fleiri ár fram í tíðina. Hetta merkir, at stættarmunurin og ójavnin í samfelagnum økist.

Fer upp í umsiting

Nýggja pensjónsskipanin verður umsitingarlíga fløkt og kostnaðarmikil. Hvør borgari skal hava sína egna pensjónskonto (polisu), sum skal umsitast. Eisini verður umsiting av at í mesta lagi 15 prosent kann vera kapitalpensjón, 45 prosent livrenta og 40 prosent ratupensjón.

Avtaka fólkapensjónina

Persónliga eftirlønin og onnur inntøka verður mótroknað í fólkapensjónini – og av grundarupphæddini. Umframt, at hetta krevur umsiting, merkir tað, at samgongan, sum fyrsta landið í norðurlondum, avtekur fólkapensjónina, sum vit kenna hana í dag.

Stakkalahjálp

Liggur tað til samgonguna, fáa bert tey, sum ikki hava havt fulla lívsinntøku, fulla pensjón frá tí almenna.

Tey, sum fáa veitingar frá tí almenna, verða sannlíkt øðrvísi stillað enn onnur, og sostatt verður samhaldsfasti aðaltankin um, at øll fáa fólkapensjón óansæð inntøku, sleptur – og eyðmýkjandi olmusutankin, ella stakkalahjálpin, sett í verk aftur í Føroyum. Hetta man vera tað nærmasta vit koma ómenning!

Loysir seg ikki at arbeiða

Pensjónistar, sum hava hug og møguleika at arbeiða, verða figgjargiliga revsaðir, tí inntøka verður mótroknað í fólkapensjónini. Onki eggjar teimum at arbeiða, hóast arbeiðsstyrkin minskar, og talið av pensjónistum økist.

Milliardir av landinum: Tað er óheppið fyri føroyskan búskap, at 15 prosent av øllum lønum, ella 1,1 mia. árliga, verður send beint av landinum umvegis eftirlønarfeløgini. Meðan útlendsk eftirlønarfeløg brúka eftirlønaruppsparingarnar til stórar íløgur í lokala búskapin og útbyggingar av samfeløgnum, har tey hoyra heima, senda føroysk eftirlønarfeløg nærur allan kapital av landinum.